

YMPÄRISTÖVALIOKUNNAN MIETINTÖ 1/2000 vp

Hallituksen esitys laeiksi Syötteen kansallispuistosta sekä Jonkerinsalon, Siikavaaran, Jaaskamonvaaran, Mustanrinnantunturin ja Pitsloman luonnonsuojelualueista annetun lain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 8 päivänä helmikuuta 2000 lähettänyt ympäristövaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen laeiksi Syötteen kansallispuistosta sekä Jonkerinsalon, Siikavaaran, Jaaskamonvaaran, Mustanrinnantunturin ja Pitsloman luonnonsuojelualueista annetun lain muuttamisesta (HE 196/1999 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- hallitusneuvos Hannu Karjalainen ja ylitarkastaja Heikki Korpelainen, ympäristöministeriö
- ylitarkastaja Heikki Vartiainen, kauppa- ja teollisuusministeriö
- aluejohtaja Arto Ahokumpu, Metsähallitus

- apulaisjohtaja Olavi Parpala, Lapin ympäristökeskus
- luonnonsuojelupäällikkö Eero Kaakinen, Pohjois-Pohjanmaan ympäristökeskus
- aluesuunnittelija Pentti Merkkiniemi, Lapin liitto
- aluejohtaja Ahti Silvennoinen, Geologian tutkimuskeskus
- kunnanjohtaja Pauli Harju, Taivalkosken kunta
- kunnanjohtaja Paavo Pikkuaho, Pudasjärven kunta edustaen myös Posion kuntaa
- projektisihteeri Olli Turunen, Suomen Luonnonsuojeluliitto ry.

Lisäksi valiokunta on saanut ympäristöministeri Satu Hassin ja kauppa- ja teollisuusministeri Sinikka Mönkäreen yhteisen kirjallisen lausunnon sekä Livon paliskunnan kirjallisen lausunnon.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi laki Syötteen kansallispuistosta. Posion, Pudasjärven ja Taivalkosken kunnissa sijaitseville valtion omistamille alueille perustettaisiin luonnonsuojelulain mukainen Syötteen kansallispuisto.

Kansallispuiston perustamisella suojeltaisiin Pohjois-Pohjanmaan merkittävin vaara-, metsä-

ja suoluonnon alue. Esityksellä toteutettaisiin valtioneuvoston hyväksymää Pohjois-Suomen vanhojen metsien suojeluohjelmaa. Valtioneuvosto on ehdottanut perustettavaksi ehdotettuun kansallispuistoon kuuluvia alueita Euroopan yhteisön Natura 2000 -verkostoon. Perustettavaksi ehdotetun Syötteen kansallispuiston alueen

omistaa valtio ja sen pinta-ala on noin 29 400 hehtaaria. Kansallispuiston perustamisen yhteydessä ehdotetaan muutettavaksi Jonkerinsalon, Siikavaaran, Jaaskamonvaaran, Mustanrinnan-tunturin ja Pitsloman luonnonsuojelualueista annettua lakia, koska Jaaskamonvaaran luonnon-

suojelualue ehdotetaan sisällytettäväksi kokonaisuudessaan perustettavaksi ehdotettuun kansallispuistoon.

Ehdotetut lait ovat tarkoitetut tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Kansallispuiston tarpeellisuus

Hallituksen esityksen perusteluissa on selostettu laajasti luonnonsuojellisia perusteita, joiden nojalla Syötteen kansallispuisto ehdotetaan perustettavaksi. Kansallispuiston alueeseen kuuluu vaaraluontoa, vanhoja metsiä, laki- ja rinne-soita sekä puro- ja lähdeluontoalueita. Alueen eläimistö on myös monipuolinen. Kansallispuistolla onkin suuri merkitys uhanalaisen lajiston säilymisen kannalta.

Ehdotettuun Syötteen kansallispuistoon kuuluvat alueet sisältyvät eräitä vähäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta valtioneuvoston 20.8.1998 päättämään ehdotukseen Natura 2000 -verkostoksi. Valtioneuvoston päätöksen mukaan näiden alueiden suojelu toteutetaan luonnonsuojelulain (1096/1996) nojalla. Syötteen kansallispuiston perustamisessa on siten kysymys myös Natura-suojelun kansallisesta toteuttamisesta.

Saadun selvityksen mukaan kansallispuiston perustaminen nähdään alueella myönteisenä myös matkailun kehittämisen kannalta. Paikallisenä tavoitteena on luoda kansallispuistosta alue, johon kestävä ja ympäristöä säästävä retkeily- ja virkistyskäyttö sekä matkailutoiminta voivat pitkäjänteisesti tukeutua.

Ottaen huomioon Syötteen alueen huomattavat luonnonarvot, Natura-suojelun toteuttamisen ja paikallisen elinkeinotoiminnan edut ympäristövaliokunta pitää kansallispuiston perustamista tärkeänä ja puoltaa sitä koskevien lakiehdotusten hyväksymistä sellaisinaan jäljempänä mainituin edellytyksin.

Malmiesiintymät

Hallituksen esityksen perusteluissa mainitaan, että Syötteen kansallispuistoon kuuluvalla Maaselän alueella on havaintoja kupari-, nikke-li- ja platinarikkaista sulfidijuovista.

Valiokunnan saaman selvityksen mukaan Geologian tutkimuskeskuksen malminetsinnät ovat Syötteen—Livonjärven alueella tuottaneet lupaavia tuloksia. Tutkimuskeskus on tehnyt vuosina 1996—1998 alueelle 32 valtausta, joista 9 sijaitsee ehdotetun kansallispuiston rajojen sisällä. Vuoden 1999 lisätutkimuksissa on selvinnyt, että kysymyksessä ovat huomattavan suuret malmipotentialit nikkeliä, kuparia ja ennen kaikkea platinaa ja palladiumia. Malmipitoisuuksien arvioidaan olevan useissa kohteissa kaivostoiminnan kannalta riittäviä. Mahdollisten kaivospaikkojen löytämiseksi alueella on tarpeen tehdä edelleen malmiväyhykkeiden kohteellisia selvityksiä.

Koillismaan ja Syötteen alueen viimeisimmät malmitutkimustulokset eivät olleet valmistuneet, kun valtioneuvosto päätti ehdotuksestaan Suomen Natura-alueiksi. Malmikriittisiä alueita jäi näin ollen Natura-verkostoon. Syötteen kansallispuistoa koskevaa hallituksen esitystä valmisteltaessa ei enää selvitetty erikseen alueen mahdolliseen kaivostoimintaan liittyviä kysymyksiä.

Ympäristövaliokunta katsoo, että Geologian tutkimuskeskuksen valtausalueilla on voitava jatkaa kohteellisia selvityksiä ja malminetsintää. Myös kaivostoiminnan aloittamisen on oltava mahdollista, sillä kysymys saattaa olla kansantalouden kannalta varsin merkittävästä toiminnasta. Tästä syystä valiokunta on huolellisesti pohtinut kansallispuiston perustamiseen ja

mahdollisen kaivostoiminnan yhteensovittamiseen liittyviä näkökohtia.

Syötteen kansallispuiston perustaminen merkitsee, että alueella sovelletaan luonnonsuojelulain Natura 2000 -verkostoa koskevien 10 luvun säännösten lisäksi luonnonsuojelulain kansallispuistoa koskevia 3 luvun säännöksiä. Molempien säännösten nojalla geologinen tutkimus ja malminetsintä ovat suojelualueilla sallittuja asianomaisen viranomaisen luvalla.

Valtioneuvosto voi myöntää Natura-alueella luvan kaivostoimintaan, jos hanke on toteutettava erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavasta syystä eikä vaihtoehtoehtoista ratkaisua ole. Samalla perusteella valtioneuvosto voi myös lakkauttaa Natura-suojelun kokonaan tai tietyiltä osin. Kummassakin tapauksessa alueen luonnonarvojen heikkeneminen on korvattava. Kansallispuistossa kaivostoiminta on sitä vastoin kielletty. Kaivoksen avaaminen edellyttääkin lähtökohtaisesti lailla tapahtuvaa suojelun lakkauttamista. Kaivostoiminnan vaikutukset eivät yleensä ole niin vähäisiä, että suojelun lakkauttamisesta voitaisiin säätää asetuksella aluekohtaisena poikkeuksena.

Valiokunta selvitti edellä selostetulta pohjalta mahdollisuutta kansallispuiston rajojen muuttamiseksi niin, että olemassa olevat valtausalueet jätettäisiin kansallispuiston ulkopuolelle. Tämä toimenpide ei poista valtausalueiden Natura-suojelua ja on muutoinkin ongelmallinen juuri siksi, että valtausalueet kuuluvat Natura 2000 -verkostoon. Niiltä osin kuin alueet rajattaisiin kansallispuiston ulkopuolelle, jäisi Natura-suojelu kansallisesti toteuttamatta. Jotta ei syntyisi ristiriitaa Natura-suojelun ja kansallisen toteutuksen välille, olisi samalla ryhdyttävä toimiin myös Natura-alueen rajojen muuttamiseksi ja niitä korvaavien alueiden hankkimiseksi.

Kun kaivostoiminnan aloittamista koskevat jatkoselvitykset kestävät saadun selvityksen mukaan vielä useita vuosia, ei valiokunnan mielestä ole perusteltua ryhtyä tässä vaiheessa muuttamaan ehdotettuja suojelurajauksia. Tarkoituksenmukaista on, että Syötteen kansallispuisto

perustetaan hallituksen esityksen mukaisena. Malminetsinnän ja mahdollisen kaivostoiminnan turvaamiseksi valiokunta ehdottaa kansallispuistolain yhteydessä hyväksyttäväksi lausuman (*Valiokunnan lausumaehdotus*).

Lausumassa edellytetään ensinnäkin, että Syötteen kansallispuistoa koskevan lain nojalla annettavaan asetukseen otetaan aluekohtainen poikkeus, joka oikeuttaa suoraan tekemään geologisia tutkimuksia ja etsimään malmeja Geologian tutkimuskeskuksen valtausalueilla. Geologisen tutkimuskeskuksen valtausalueilla tarkoitetaan tässä sekä olemassa olevia että mahdollisesti tehtäviä uusia valtauksia.

Jos kaivostoiminnan aloittaminen valtausalueilla tulee harkittavaksi, lausumassa edellytetään lisäksi valtioneuvoston ryhtyvän pikaisesti Natura-säännösten mukaisiin toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena on ratkaista kaivostoiminnan aloittaminen sekä mahdollinen Natura-verkoston heikentymisen korvaaminen. Samalla valtioneuvoston on valmistauduttava antamaan eduskunnalle esitys Syötteen kansallispuiston rajojen mahdollisesta muuttamisesta.

Esityksen valmistelu

Syötteen kansallispuistoa koskevan lainsäädännön perusvalmistelu on tehty paikallistasolla työryhmässä, jossa eri tahojen edustus on ollut mukana. Saadun selvityksen mukaan kansallispuistolla onkin laaja paikallinen tuki takanaan.

Ympäristövaliokunta pitää paikallisen tason mukanaoloa luonnonsuojeluhankkeiden valmistelussa tärkeänä ja kannatettavana menettelytapana. Näin voidaan välttää luonnonsuojelun ja paikallisen toiminnan vastakkainasettelua.

Hallituksen esityksen jatkovalmistelu on tehty ympäristöministeriössä. Valiokunta on pannut merkille, ettei esityksen valmistelussa ole ollut riittävää yhteistyötä ympäristöministeriön ja kauppa- ja teollisuusministeriön välillä. Tärkeää valiokunnan mielestä myös on, että keskushallinto huolehtii tarpeellisten valtakunnantasoisten tietojen antamisesta paikalliseen valmisteluun osallistuville.

Syötteen alueen kehittäminen

Hallituksen esityksen perustelujen mukaan kansallispuiston sisään jää yhteensä noin 670 hehtaaria yksityisessä omistuksessa olevia maa-alueita, jotka on tarkoitus jatkossa hankkia valtiolle ensisijaisesti vapaaehtoisin kaupoin tai maanvaihdoin.

Ympäristövaliokunta tukee hallituksen lähtökohtaa kansallispuiston kehittämisestä. Valiokunnan mielestä on myös tärkeää, että löydetään Natura-alueiden mahdollista korvaamista koskevia alueita. Saadun selvityksen mukaan luontotyypiltään vastaavia alueita on Syötteen kansallispuiston läheisyydessä.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella ympäristövaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että lakiehdotukset hyväksytään muuttamattomina ja

että hyväksytän seuraava lausuma:

Valiokunnan lausumaehdotus

Eduskunta edellyttää, että Syötteen kansallispuistoa koskevan lain nojalla an-

*nettavaan asetukseen otetaan aluekoh-
tainen poikkeus, jonka mukaan Geolo-
gian tutkimuskeskuksen valtausalueilla
voidaan rauhoitussäännösten estämät-
tä tehdä geologista tutkimusta ja etsiä
malmeja.*

*Jos kaivostoiminnan aloittaminen tulee
valtausalueilla harkittavaksi eduskunta
lisäksi edellyttää,*

*— että valtioneuvosto pikaisesti ryhtyy
luonnonsuojelulain 10 luvun Natura
2000 -verkostoa koskevien säännösten
mukaisiin toimenpiteisiin tarkoitukse-
na ratkaista kaivostoiminnan mahdolli-
nen aloittaminen sekä tarvittaessa kai-
vostoiminnan aloittamisesta Natura
2000 -verkostolle aiheutuvan heikenty-
misen korvaaminen ja*

*— että valtioneuvosto samalla ryhtyy
toimenpiteisiin Syötteen kansallispuis-
toa koskevan lainsäädännön mahdolli-
seksi muuttamiseksi kansallispuiston
rajojen osalta.*

Helsingissä 14 päivänä maaliskuuta 2000

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Pentti Tiusanen /vas
vpj. Tytti Isohookana-Asunmaa /kesk
jäs. Rakel Hiltunen /sd
Susanna Huovinen /sd
Marjukka Karttunen-Raiskio /kok
Tarja Kautto /sd
Esko Kurvinen /kok
Kari Kärkkäinen /skl

Jari Leppä /kesk
Hanna Markkula-Kivisilta /kok
Rauha-Maria Mertjärvi /vihr
Margareta Pietikäinen /r
Hannu Takkula /kesk
Pia Viitanen /sd
Pekka Vilkuna /kesk.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Salme Kandolin.